

pogovornih ur za starše in rejnici treh integriranih učencev.

Na začetku sem bila slišočim učencem predstavljena kot učiteljica, ki bo skrbela samo za gluhe učence (kasneje sem pomagala še nekaterim drugim učencem, ki so imeli težave v DZ, razumevanju obravnavane snovi). Poskrbela sem za vsa prilagajanja, ki so jih integrirani potrebovali pri usvajanju učne snovi pri posameznih predmetih.

Pomembna naloga pri vključevanju »drugačnih otrok« v redno šolo je uvajanje in spodbujanje socialne integracije. Pri tej nalogi je z nama sodelovala specialna pedagoginja. Skupaj smo pripravile in uvajale program kooperativnih socialnih in sprostitvenih iger. S specialno pedagoginjo sem sodelovala tudi pri nastajanju in usmerjanju individualiziranih programov za vse tri

integrirane učence. Danes so vsi trije že v 5. razredu. Njihov napredek je velik in se najbolj kaže:

- na področju komunikacije (učence skoraj povsem razumejo sošolci, učitelji in drugi na šoli); manj komunikacijskih ovir pa vsekakor pomeni za vsakega integriranega dvig samozavesti in vzpon osebne rasti na različnih področjih;
- v samostojnosti pri organizaciji dela v razredu. Za dobro integracijo je potreben ustrezen cvet (dobro izbrani učenci) in pravilna nega le-tega (delo v razredu, pomoč strokovnjakov, delo doma itn.). V našem primeru smo uspeli tako pri izbiri otrok kot delu z njimi.

Še vedno pa velja, da je za izreden cvet treba včasih mnogo let.

E

S *Nicole Kuplenik*K *Zavod za gluhe in naglušne Ljubljana*

A D V O J E Z I Č N E M E T O D E Š O L S K E G A R D E L A N A Z G N L J U B L J A N A

P

Pri izobraževanju gluhih je v učenje jezika vložena največ truda. Ker se gluhi in naglušni znakovnega jezika učijo večinoma od vrstnikov¹, ne pa tudi v šoli, je problematično tako znanje glasovnega kot tudi znakovnega jezika. Posledice pomanjkljivega znanja jezika presegajo okvir jezikovnega pouka ali samo šolskega dela: posameznika prizadevajo pri vseh področjih njegovega življenja. Jezik je namreč orodje človekovega socialnega življenja.

Učenci na Zavodu za gluhe in naglušne Ljubljana niso jezikovno kompetentni niti v glasovnem niti v znakovnem jeziku². Naloga naše šole sicer je, da jih usposobimo za uspešno komunikacijo v širšem okolju, kjer bodo živeli, vendar se moramo vprašati, zakaj kljub

dosledni uporabi načela totalne komunikacije³ ne dosežemo rezultatov, ki bi bili primerljivi z rednimi šolami. Na področju učenja jezika se nam zato zastavlja nekaj vprašanj.

Če šolsko uspešnost merimo po znanju jezika, tudi s totalno komunikacijo nismo napravili posebno velikega koraka naprej. Splošna razgledanost naših šolarjev se je sicer nekoliko izboljšala, s tem je morda nekoliko pridobila tudi njihova samopodoba, znanje jezikov (slovenščine in slovenskega znakovnega jezika) pa ostaja bolj ali manj na isti ravni kot prej, zaradi česar gluhi ostajajo v obrobem položaju, saj so še vedno odrezani od informacij oziroma so v zvezi s tem še vedno odvisni od drugih (slišočih).

¹ Devetdeset odstotkov gluhih se rodi slišočim staršem, ki z njimi komunicirajo govorno, tako da se ponavadi naučijo znakovnega jezika šele, ko pridejo v stik z gluhiimi vrstniki.

² To ne velja za otroke gluhih staršev, ki jim je slovenski znakovni jezik materni jezik. Ti svoj materni jezik dobro obvladajo, slovenščina pa je zanje drugi jezik in ga večinoma tudi dobro obvladajo.

³ Načelo uporabe različnih sporazumevalnih sredstev v komunikaciji z gluhiimi in naglušnimi: govorjenje, pisanje, od gledovanje, prstna abeceda, elementi znakovnega jezika in drugo.

D

O

Menim, da je tako zato, ker sistematično delamo samo za strukturo govornega jezika, pozabljamo pa na znakovnega. Čeprav je v času šolanja največ napora vloženo v pridobivanje strukture slovenščine, slovenskega znakovnega jezika pa se šolarji naučijo večinoma od vrstnikov, je ob koncu šolanja struktura slovenskega znakovnega jezika vsaj na prvi pogled bolj trdna kot struktura slovenščine, njihovega drugega jezika. Naša naloga je torej vlagati več sistematičnega napora v metajezikovno znanje o slovenskem znakovnem jeziku in tako posredno izboljševati strukturo drugega jezika (slovenščine), zlasti pisno izražanje in razumevanje pisnih besedil. Dvojezičnost v sodobnem svetu velja za prednost, ne za pomanjkljivost, če pa gre za dva jezika, ki uporabljata različen sporazumevalni vez (avditivnega in vizualnega), še toliko bolj.

Pedagogi na Zavodu za gluhe in naglušne sicer bolj ali manj obvladajo slovenski znakovni jezik, vendar je treba upoštevati, da je to zanje drugi jezik, torej se v njem ne morejo celovito izražati. Tako učenci dobivajo okrnjeno količino jezikovnih in tudi vsebinskih informacij. To oviro na Zavodu premoščamo z uporabo dvojezičnih metod in oblik dela, ki izkazujejo dva ločena jezikovna sistema.

Tako smo v šolskem letu 1995/96 v prvem razredu osnovne šole začeli uvajati dvojezični pouk z dvema učiteljicama pri nekaterih predmetih, kasneje se je ta način dela prenesel še na višjo stopnjo osnovne šole. Otroci, ki so sodelovali v tem projektu, se še vedno šolajo v osnovni šoli, tako da primerjave s prejšnjimi metodami dela pri vseh predmetih še niso na voljo, vendar učiteljice poročajo, da so ti učenci zelo napredovali na jezikovnem področju, veliko sprašujejo, več berejo in pišejo in so bolj splošno poučeni kot drugi učenci osnovne šole.

V srednji šoli smo začeli pri pouku uporabljati tolmače. Sprva samo pri dejavnostih zunaj šole (ekskurzije, ogledi), nato pri izobraževanju ob delu, kmalu pa smo jih uvedli tudi v redni pouk. Tolmač pri pouku premosti oviro med obema jezikoma: informacija, ki jo ponudimo šolarju, ostane celostna, popolna; oba jezika (oziroma govorci obeh) pa ločimo in s tem ohranimo tudi celostnost in sporočilnost jezikovne informacije (strukturo, značilno za vsakega od obeh jezikov). Delo učitelja in učenca je tako olajšano, hkrati pa se tako utrjuje jezikovna zavest, učencu omogočimo pozitivno identifikacijo z znakovnim jezikom, saj mu tako priznavamo pravico do drugačnosti.

Pri jezikovnem pouku se obrestuje tudi primerjalni način dela. Sprva pri pouku slovenščine nisem opozarjala na razlike med obema jezikoma. Ko smo začeli obravnavati nekatere jezikovne kategorije čisto primerjalno, pa so postali rezultati hitro opazni: dijaki se začenjajo čedalje bolj zavedati, da je slovenščina »samo« eden od jezikov, ne nujno sredstvo represije slišičih nad gluhi. Drugače so začeli gledati tudi na znakovni jezik – ne kot na »posebno« sredstvo sporazumevanja med gluhi, pač pa kot na enega od jezikov. Tudi na svoje poznavanje slovenskega znakovnega jezika so v zelo kratkem času začeli gledati drugače, pri jezikovnem pouku so postali bolj pozorni, lažje razumljive so jim postale tudi nekatere slovnične kategorije.

To je sicer dober korak naprej, vendar je pri tem predmetu še vedno na prvem mestu slovenščina. Za polnovredno delo v zvezi s slovenskim znakovnim jezikom in da bi tudi šolarji enakovredno sprejemali ta jezik (in sebe kot njegove uporabnike), ga je nujno uvesti kot učni predmet.

Sicer ni pričakovati, da bi vsi člani gluhe skupnosti v celoti obvladali slovenščino kaj bolj kot drugi jezik, vendar menim, da bo dvojezični način dela povzročil pri gluhih temeljite spremembe v znanju jezika (pravzaprav obeh jezikov), s tem pa tudi dolgoročne posledice na vseh področjih, ki so bila pri gluhih zaradi tega (posredno ali neposredno) šibkejša. To dokazuje tudi delo šol za gluhe v tujini, ki že nekaj let izvajajo dvojezični pouk.

Nujno je, da ima otrok (učenec, dijak) ločene jezikovne modele. Jezika se namreč naučimo samo z obilno in neokrnjeno jezikovno informacijo, iz katere naši možgani razberejo strukturo in jo sestavijo v urejen sistem. Pri tem sta najpomembnejša čas (dovolj zgodnje učenje jezika) in količina informacij. Iz mešanice dveh jezikov (kar hkratna uporaba kretnje in govornega jezika prav gotovo je) se uporabnik slabo nauči obeh jezikov, tako govornega kot znakovnega.

Dvojezičnost ni nuja samo z jezikoslovnega stališča, tako bomo v praksi pokazali tudi strpnost in spoštovanje človekovih pravic (do celovite informacije, do šolanja v svojem jeziku, do dostopnosti šolanja). Učenci in dijaki pa bodo tako dobili najboljši zgled, da je za življenje v sodobni skupnosti potrebno obvladovati najrazličnejše socialne in komunikacijske veščine ter znati več jezikov.

